

DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Nemes Magdolna

Földrajzi köznevek állományi vizsgálata

Témavezető: Dr. Hoffmann István

DE Bölcsészettudományi Kar
2005

Az értekezés tárgya és célkitűzése

A magyar nyelvtudományban nagy hagyományai vannak azoknak a kutatásoknak, melyek a szókincs egy jól körülhatárolható részét veszik nagyító alá. Ezek a kutatások többféle tanulsággal járhatnak, mivel egy jól meghatározott, szemantikai szempontból egynemű szócsoport kiváló terepet nyújt különböző nyelvi vizsgálatokhoz. Dolgozatom témájául a magyar földrajzi köznevek vizsgálatát választottam. Ennek a nyelvi rétegnek az elemzését azért tartom lényeges feladatnak, mert olyan területen végez nyelvészeti kutatást, melyen ilyen jellegű, rendszeres vizsgálatok alig folytak. Ez különösen annak ismeretében feltűnő, hogy e szavak a magyar nyelv helynévállományában is igen fontos szerepet játszanak, valamint nyelvünk első írásos forrásaiban is bőségesen találunk földrajzi közneveket (*utu, kutu, azo* stb.).

A névtudomány kezdetén a tulajdonnevek, ezen belül a helynevek kutatása elsősorban etimológiai irányultságú volt, és a helynevekben szereplő földrajzi közneveknek kevesebb figyelem jutott. Ez összefüggésbe hozható a kutatások történeti érdeklődésével is. A helyzet megváltozását a rendszeres helynévgyűjtés megindulásával, így az élőnyelvi adatok felhalmozódásával hozhatjuk összefüggésbe. Végigtekintve a földrajzi köznevek nemzetközi kutatásának folyamatán megállapítható, hogy a legmeghatározóbb forrástípust a nagy adatbázisok jelentik. Nagy mennyiségű adat elemzésére vállalkoztak amerikai, belga és finn kutatók is.

A földrajzi különbségek következetes figyelembevétele és a földrajzi köznévválasztását befolyásoló nyelvi tényezők sokaságának felismerése egyre árnyaltabbá tette a kérdéskör megközelítését. Egy terület névanyagának alapos ismerete több esetben is igen jó háttérnek bizonyult általános eredmények bemutatásához, így például a Rhode Island-i földrajzi köznevek elemzése alapként szolgált e szócsoport univerzális jegyeinek megfogalmazásához. A földrajzi köznevek kutatásának alakulása tehát az általános érvényűnek gondolt értelmezések felől egyre inkább az egyes részterületeket bemutató leírások felé halad. Ez nem jelenti azonban azt, hogy a kutatók lemondanának a földrajziköznévv-rendszer általános leírásának igényéről.

A földrajzi objektumok jelölésére szolgáló nyelvi elemek vizsgálata nemcsak a magyar nyelvészet történetében mutatkozik termékeny területnek, hanem a nemzetközi névkutatásban is. Az 1950-es évektől kezdve Európa-szerte számos munka született az egyes nyelvek földrajzi közneveivel, elsősorban azok etimológiájával, történetével kapcsolatban. Ezeknek az írásoknak az áttekintését megnehezíti, hogy a földrajzi köznevek elnevezésére egymással

párhuzamosan – akár egy-egy munkán belül is – többféle terminust használnak (*generic element, generic term, appellative* stb.). Az angol nyelvű irodalomban viszonylag gyakran foglalkoznak a földrajzi köznevek kérdéseivel, az egyes szerzők különböző módszerekkel igyekeznek megragadni a földrajzi köznévfogalmát.

A magyar névkutatásban az 1960-as években meginduló országos gyűjtés adta meg azt a lendületet, amely a földrajzi köznevek kutatását elősegítette, és a földrajzi köznevek egyre inkább elfoglalhatták az őket megillető helyet a kutatók figyelmében. A földrajzi köznevek vizsgálatának egyik lényeges terepét alkotják a csoportosításukra tett kísérletek. A másik fontos terület a jelentéstani és a hozzá kapcsolódó szóföldrajzi vizsgálat.

A nemzetközi és a magyar szakirodalomban egyaránt sokat foglalkoztak a helynevek és a földrajzi köznevek különbségének kérdéseivel, ennek ellenére a földrajzi köznévfogalom ma sem tekinthető a névtudomány egyértelműen definiált terminusának. Intuitív módon viszonylag könnyen elkülöníthető e két kategória, ám elméleti síkon annál nehezebb megragadni a különbségüket. Ebből adódóan a földrajzi köznevek kérdését elméleti szempontból nyelvészek és – főleg újabban –, névtannal foglalkozó szakemberek egyaránt vizsgálták.

A földrajzi köznevek kérdése beletartozik a földrajztudomány érdeklődési körébe is, ám semmiképpen nem utalható kizárólag oda, hiszen az, hogy mit neveznek *patak*-nak, *ér*-nek vagy *folyó*-nak, nemcsak a földrajzi környezeten múlik, hanem szoros összefüggést mutat a nyelv szemantikai struktúrájával is. Feltehető, hogy a földrajzi köznevek – éppúgy, mint más szómezők – valamiféle rendszert alkotnak, melynek feltárásával helyneveink megismeréséhez is közelebb juthatunk.

Értekezésemben földrajzi köznéven azokat a földfelszín kisebb-nagyobb természetes vagy mesterséges darabjait jelölő főneveket értem, melyek helynévvel is megjelölhető földrajzi fogalmat fejeznek ki. Ide tartoznak a térszínformák, a vizek, a vízparti helyek nevei, a domborzati nevek, a tájnevek és a határnevek. Nem sorolom ide az intézmény- és építményneveket, melyeknek kétségtelenül van 'hely' jelentésük, és a tájékozódásban is fontos szerepük van, ám nyelvi funkciójuk alapján más típusú szavakhoz állnak közel. Leíró szempontból csak az a köznévfogalom tekinthető földrajzi köznévfogalomnak, ami közsói mivoltában olyan helyfajta jelöl, mely tulajdonnévvel is megjelölhető.

A földrajzi köznevek szerves részét képezik a hétköznapi szókincsnek. A mindennapi kommunikáció során is gyakran használjuk őket, hiszen beszélhetünk hegyről, tóról vagy patakról, amit például egy kiránduláson láttunk, vagy éppen utcákról, terekről, ahol nap mint nap megfordulunk. Ha ellenben tulajdonneveket használunk, és a beszélő úgy véli,

beszédpartnere nem ismeri a szóban forgó helyet, akkor földrajzi köznévvé hozzáfűzésével pontosíthatja mondanivalóját, pl. Amstel *folyó*, Pääijänne *tó*. Ezzel az eljárással gyakran találkozhatunk útleírásokban és útikönyvekben egyaránt. Nehezen képzelhetjük el tehát nyelvünket földrajzi köznevek nélkül, ahogy helynevek nélkül is igen nehezen boldogulnánk. Ezek a szavak nemcsak a magyarban, hanem minden nyelv szókincsében, különösen pedig a helynévrendszerében fontos szerepet játszanak.

A földrajzi köznevek lényeges szerepet töltenek be a névadásban is: a földrajzi köznévvé a helyneveknek az a szerkezeti része, amelyből megtudjuk, milyen típusú a kérdéses hely, legyen az *hegy, völgy, erdő* vagy más természeti képződmény. Azokba a nevekbe, amelyekből valamilyen oknál fogva hiányzik ez a névrész, szerkezeti változás útján be is kerülhetnek (HOFFMANN 1993a: 34). A *Rakaca, Ida* típusú egyrészes, földrajzi köznevet eredetileg nem tartalmazó helynevek egy része másodlagosan *Rakaca pataka, Ida vize* szerkezetűvé válhat, azaz kiegészülhet a helyfajta megjelölő földrajzi köznévi lexémával. Ettől függetlenül azonban minden helynév alkothat alkalmi minőség- (néha formálisan birtokos) jelzős szerkezetet a denotátum objektumosztályát jelölő közszavakkal, pl. *Szamos folyó, Debrecen városa*. Az ilyen alkalmi névalkotások létrejöttét az magyarázza, hogy a valóságra vonatkozásuk alapján neveinket logikai osztályokba soroljuk be: pl. a *Szamos*-ról tudjuk, hogy folyó, s ezt földrajzi köznévvé hozzáfűzésével ki is fejezhetjük. A földrajzi köznevek alapformaként előfordulhatnak többes számban (*kertek, táblák* → *Pipó-kertek, Tibori-táblák*) is: a *kertek, táblák* az ilyen nevekben olyan területet jelölnek, melyek kisebb részekre vannak osztva.

A földrajzi köznevekkel foglalkozó kutatások hagyományos jellemzője, hogy a földrajzi köznevet a tulajdonnévvel szembeállított valóságként fogják fel, pusztán úgy tárgyalják, mint a tulajdonnév kezdeti állapotát. Dolgozatomnak éppen az a célja, hogy egy olyan elméleti keretben mutassa be a földrajzi közneveket, amely szakít ezzel a hagyományos szembeállítással, és földrajzi köznevet mint a nyelvhasználat központi elemét tekinti. Nem csupán a helynevek részeként fogja fel a földrajzi köznevet, hanem a mindennapi kommunikációban önállóan is használt nyelvi jelként interpretálja.

Az alkalmazott módszerek

Minden nyelvi, és ezen belül névtani vizsgálathoz helyhez és időhöz köthető forrásanyagra van szükség. A földrajzi köznevek kutatója közvetlen forrásként azokat a nyelvi elemeket használhatja fel, amelyek tartalmazzák a vizsgált nyelvi produktumokat, például mai

helyneveket vagy régi helyneveink szórványemlékekben fennmaradt formáit. Ezeket a közvetlen forrásokat azonban a fent említett elvi alapállás miatt nem célszerű alapul venni az általam követett feldolgozáshoz, ezért közvetett forrásokat alkalmaztam, olyanokat, amelyek koncentráltan, nagy számban tartalmaznak földrajzi közneveket.

A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékén 1997-ben számítógépes névtani adatbázis kiépítése indult meg. A Magyar Névarchívum olyan elektronikus gyűjtemény, melynek egyik részterülete a magyar nyelvterület 20. századi, élő földrajzi közneveinek feldolgozása. A kutatás megalapozásaként összegyűjtöttük és adatbázisba rendeztük az *Új magyar tájszótár*-ban (I-IV. kötet) közölt földrajzi közneveket.

A kutatók korán felismerték, hogy a helynévgyűjtés során is kitüntetett szerepet kell kapniuk a földrajzi közneveknek, ezért a helynevekben szereplő földrajzi köznevek gyűjtésére külön kérdőívet állítottak össze. Az adatok megbízhatósága érdekében a kérdőíveket a területet nyelvjárási és nemzetiségi szempontból egyaránt jól reprezentáló 5-10 településen kérdezték ki, melyek a terület domborzati jellemzőit is jól képviselik. A közszavak értelmezésekor népi értelmezést adnak, nem filológiai. Ezzel az adatgyűjtési módszerrel készült 1974-ben a *Somogy megye földrajzi nevei* című munka, amely elsőként tartalmazza a terület földrajziköznév-anyagát. A forrásokat így bővítettem a hetvenes évek közepétől megjelenő azon helynévtárak feldolgozásával, amelyek a területre jellemző földrajzi köznevek jegyzékét is közlik.

Ezt követően beépítettem az 1960-as évektől megjelent tájszótárak és regionális szótárak vonatkozó anyagát is, így összesen mintegy ötven forrást dolgoztam fel. Mindezt azzal a céllal tettem, hogy elkészítsem a doktori értekezésem alapjául szolgáló földrajziköznév-szótárt. A szótár jelenleg mintegy 2600 földrajzi köznév jelentéseit területi változatosságban tárja elénk. A *Mutatvány földrajzi közneveink szótárából* című publikáció is ennek az előmunkálatnak az eredménye (HOFFMANN–NEMES 2000a). Az adatbázis és a szótár egyaránt számítógéppel készül, így az újonnan megjelenő adattárak anyaga könnyedén beépíthető és beépítendő a szócikkekbe.

A dolgozatom alapját jelentő földrajziköznév-szótárban arra vállalkozom, hogy a közszőként adatolt, élőnyelvi előfordulásokat bemutassam. A földrajzi köznevek szótára tematikus élőnyelvi (táj)szótárként készül. Azokat a (táj)szavakat tartalmazza, amelyeket a mai magyar nyelvhasználatban a beszélők a különböző helyfajták megjelölésére használnak fel. Adatként a feldolgozás e fázisában csakis a nem (tulajdonnévi értékű) helynevekben való előfordulásokat veszem figyelembe. Erre a korlátozásra annak ellenére szükség van, hogy a

helyfajtaikat megjelölő szavaknak, a földrajzi közneveknek igen fontos szerepük van a mindenkori helynévadásban.

Szótáram anyagát – mint címe is mutatja – a földrajzi köznevek alkotják. Elhagytam az efféle szótárakban gyakori „földrajzi jelzőket” (*alsó, közép, öreg* stb.) és a szótárakban általában címszóként nemigen használatos szintagmákat (*nagy állás, nagy árok* stb.). Nem vettem figyelembe azokat — az átvizsgált forrásokban előforduló — szavakat sem, amelyek helynevekben viszonylag gyakoriak ugyan, de közsói absztrakciójú helyjelentésük nincs (*halesz, küttyü* stb.). Nem kerültek be a közsóként nem élőnyelvi adatok, valamint azok a szavak, amelyek csak másodlagos használatukban jelölnek helyet (*kereszt, szobor* stb.). Mivel szótáram minden eleme főnév, így szófaji minősítést nem adok.

A földrajzi köznevek szótárának összeállítása után céloom e szókincsrétég nyelvi elemzése. A szókincs e rétege iránt a magyar szakirodalomban kisebb érdeklődés mutatkozik, ami talán a csoport belső sokféleségével magyarázható, amely nem biztat a földrajzi köznevek egységes szemléletére. Első látásra vizsgálatuk valóban nem kecsegtet olyan látványos eredményekkel, mint a tulajdonnevek (pl. településnevek, tájnevek) elemzése. Hozzá kell azonban tennünk, hogy a kategória egyes altípusairól több, jól hasznosítható részletkutatással rendelkezünk, s néhány alcsoporttal kapcsolatban más tudományágak képviselői is (például a néprajz, történettudomány) véleményt nyilvánítottak.

A jelentés és ezen belül a szójelentés fogalma a nyelvtudomány egyik legösszetettebb és talán az egyik legkevésbé megoldott kérdése. A szó mint jel három olyan összetevő kapcsolata, amelyeknek egymáshoz való viszonya adhatja a jelentés meghatározásait. E három összetevő: a jelölő (hangalak vagy betűsor), a jelölt (jeltárgy, denotátum) és a beszélő (megértő). A szemantikai vizsgálat kiindulópontja maga a nyelvi jel, amit hozzárendelünk egy denotátumhoz. A jelentésben a fogalom már aktualizáltan jelenik meg nyelvtani és szóhasználati tényezőktől meghatározottan. A hangalak és a jelentés kapcsolatának egyik lehetősége az, amikor egy hangalakhoz több jelentés társul. A jelentéstani fejezetben ebben az összefüggésben mutatom be a homonímia és a poliszémia eseteit. A hangalak és a jelentés összefüggésének másik fontos aspektusa az egy jelentéshez tartozó több hangalak: ennek keretében a szinonímia és az alakváltozatok eseteivel foglalkozom. Arra is van példa, hogy a jelentés ellenkező tartományba kerül, ezt a jelenséget az antonimák körében tárgyalom. Végezetül a denotációjuk alapján egymással alá-fölérendeltségi viszonyban álló köznevekről szólok.

A jelentésbeli szóalkotás a közszavak gyarapodásának egyik leggyakoribb módja (KÁROLY 1970a: 218). A jelentésváltozások központi területe a lexikai egységek változása. A földrajzi

köznevek lehetőséget nyújtanak arra, hogy a legtipikusabban használt metaforikus formákat befolyásoló jelentéstani tényezőket is feltárjuk. A földrajzi köznevek jelentéstani leírása mellett a területiség aspektusa is helyet kapott ebben a vizsgálatban.

Az alaktani feldolgozás elsősorban az *Új magyar nyelvtan* (ÚMNyt.) és a *Magyar grammatika* (MG.) eredményeire támaszkodik. E helyütt azonban nem a magyar közszavak általános jellemzését adom, hanem az adott szóanyagban megfigyelhető jellemzőket veszem vizsgálat alá. Céлом az alaktani fejezet megírásában elsősorban az volt, hogy többféle nézőpontból, belső összefüggéseiben, kapcsolataiban láttassam a földrajzi köznevek állományát. A vizsgálat során figyelembe veszek szóföldrajzi szempontokat is, arra keresve a választ, vannak-e eltérések az egyes területek földrajziköznév-állományai között.

Vizsgálatom a teljes magyar nyelvterületre irányul, tekintet nélkül a mai országhatárookra, hiszen a megbízható tényeken alapuló szabály- és törvényszerűségek feltárását tekintem célomnak.

Az eredmények összegzése

A választott szókincscsoport a közszókincs szerves részét képezi és a körében megfigyelhető jelentéstani kapcsolatok bemutatására használhatjuk a köznévi jelentéskategóriák szokásos fogalmait. Ezt abban az esetben is megtehetjük, ha a földrajzi köznevek különféle jelentései földrajzilag eltérő helyen fordulnak elő.

A szókészlet gazdagításának igen nagy, bár a beszélők többsége számára szinte észrevétlen eszköze a nyelvi elemek jelentésének szüntelen változása. A jelentésváltozásnak többféle oka lehet. A külső, nyelven kívüli okok rendszerint a művelődésben, a társadalomban, a technikában, azaz a nyelven kívüli valóságban bekövetkező változásokra vezethetők vissza, a belső okok pedig a gondolkodás változásában vagy magában a nyelvi rendszerben, például a jelentésviszonyok egymásra hatásában keresendők. A földrajzi köznevek körében azonban a külső (pl. technikai, társadalmi) okokra visszavezethető jelentésváltozásokra nem találunk példát, ám a belső ok(ok)ból eredő jelentésváltozás, elsősorban a metafora és a metonímia igen gyakori körükben.

A földrajzi köznevek körében a jelentésváltozás legfontosabb esetei között tarthatjuk számon a testrésznévi eredetűeket. Ezek egy része emberi testrészre (*láb, hát, orr, torok*), más része azonban állati testrészre (*fark, taréj [hegy taréja]*) vezethető vissza. Az emberi és az állati testrészt megnevezésén túl növényrész is válhat metaforikusan földrajzi köznévvé: *ág* →

(*folyó*) *ága*. Értekezésemben a kiemelkedést jelentő domborzati köznevek körében megfigyelhető metaforikus jelentésváltozásokat mutatom be részletesebben.

A földrajzi köznevek jelentésfejlődésében fontos szerepet játszik a metonímia is, amely érintkezésen alapuló névátvitelt jelent. Az eredeti és az új jelentés viszonyának vizsgálata a földrajzi köznevek körében is eredményekhez vezethet, segítségével különböző alcsoportok különíthetők el. A metonimikus névátvitel alapján is jöhettek létre földrajzi köznevek, bár számuk és jelentőségük nem éri el a metaforikus úton alakultak arányát.

A vizsgálat alapját jelentő több mint kétezer földrajzi köznévből a növénynév → hely, ahol nő/található kapcsolat markánsan jelentkezik (pl. *akác, bükk, dió, cser, fűz, nád* stb.). Kisebb hatókörben jelentkezik az állat → hely, ahol él (*béka, ökör; csorda* stb.), valamint az anyag → hely, ahol található (*homok, kő* stb.) változás.

Alaktani szempontból áttekinthetővé válik, hogy elsősorban mely képzők és milyen összetételi módok játszanak szerepet új földrajzi köznevek létrejöttében, és ezekben a különféle megoldásokban tükröződik-e valamiféle területi különbség. Nyelvünk képzőrendszere ugyanis rendkívül gazdag, a szókincs gyarapításának szinte korlátlan lehetőségeit rejti magában. Egyetlen alapszóból számos más-más jelentést hordozó származékszót, így földrajzi köznevet is hozhatunk létre képzők segítségével: *csorog* → *csorgás, csorgó, csorgócska, csorgókút, csorgóskút*. A földrajzi köznevek körében egy alapszóhoz, ugyanabban a szóban legfeljebb két képző járul egymás után (*fakad + ék + os*).

A képzett szavak osztályozása többféle szempontból történhet. A hagyományos grammatikák az alapszó és a származékszó szófaja alapján kategorizálnak: ilyen megközelítésben a földrajzi köznevek deverbális és denominális nomenképzés eredményeként egyaránt létrejöhetnek. A földrajzi köznevek között az alábbi típusokat találjuk:

N → N pl. *hidacska, akácos, hegység*

V → N pl. *áradmány, delelő, kaszálat*

ADJ → N pl. *tisztás, gyéres, sűrűség*

A földrajzi köznevek körében igen gyakori jelenség, amikor egy már képzett szó újabb képzőt kap. A képzők sorrendjére általános szabályként érvényes, hogy a termékeny képzők más képző(ke)t maguk elé engednek (ÚMNYt. 259). A képzett földrajzi köznevek nagyobb része újabb képzőként kicsinyítő képzőt vesz fel, s az így létrejövő szavak jelentése előre jelezhető: az alapszóban megnevezett dologgal ellátott kis méretű terület vagy objektum, pl. *köveske* 'köves talajú kisebb terület', *kökényeske* 'kökénnyel benőtt kisebb terület'. A földrajzi köznevek körében második képzőként a *-sÁg* és az *-Vs* is előfordulhat: *laposság* 'lapály', valamint *limbusosság* 'mocsaras, ingoványos földterület', *fakadékos* 'vizenyős terület' vízparti helyekre utaló köznevekben.

A földrajzi köznevek az endocentrikus, hagyományosan alárendelőnek nevezett összetételek közé tartoznak. Definíciójukból adódóan mindegyik főnévi összetétel, melynek csak az utótagját ragozzuk (*akácerdőt, faluréten*). Az utótag (vagy alaptag) határozza meg a genus proximumot, azt a fölérendelt kategóriát, amelybe a szó tartozik: az *akácerdő* az erdők, a *falurét* a rétek közé sorolandó.

Valójában a több elemből álló (a *Magyar grammatiká*-ban többszörös összetételnek nevezett) *borjúdelelőpart, bükkfacseplesz, mészkőbánya* típusú szavak esetében is két szó összeillesztésével van dolgunk: *borjú + delelőpart, bükkfa + cseplesz, mészkő + bánya*.

A földrajzi köznévi összetételekben az alábbi termékeny szintaktikai szerkezeteket figyelhetjük meg:

N + N	ADJ + N	ADV + N
<i>malompatak</i>	<i>körkanális</i>	<i>gyalogösvény</i>
<i>lenföld</i>	<i>meddőföld</i>	<i>fennsík</i>
<i>kútér</i>	<i>ág</i>	<i>általút</i>
<i>káposztaföld</i>	<i>hidegvölgy</i>	

A magyarság több évszázados kelet-európai vándorlása során iráni, török, majd a honfoglalás előtti időszakban szláv nyelvű népekkel érintkezett, s tőlük nagyon sok új tárgyat és fogalmat ismert meg, velük együtt az ezeket megnevező szavakat is átvette. Az említett három nagy nyelvcsoporthoz az időtartamot és a jelleget is figyelembe véve egyaránt a legintenzívebb kapcsolat a török nyelveket beszélő etnikumokkal állt fenn, mintegy négy évszázadon át számolhatunk ezzel a hatással.

Bármely szókinccsoport alkalmas lehet etimológiai vizsgálatokra is: mely nyelv(ek)ből, mikor és hogyan bővült a szókincc ezen rétege. A történeti rétegek tárgyalásán belül a domborzati szókincc egy csoportjának, a 'völgy' jelentésű földrajzi közneveknek a részletes bemutatását végzem el. A *völgyön* a 'hegyek, magaslatok között alacsonyabban fekvő

terület'-et értem. Bemutatom az e jelentéskörbe sorolható szavakat abban az esetben is, ha az alapjelentéshez képest valamilyen speciális jelentésjegyet is kifejeznek (például *horvás* 'kis völgy') és foglalkozom a völgy szakaszainak megnevezéseivel is (például *fej* 'völgy bejárata', *fenék* 'völgy hátulsó része').

A földrajzi köznevek összegyűjtése, rendszerezése haszonnal járhat nemcsak a nyelvészet, hanem a térképészet és a fordítástudomány számára is. Különösen azok a nevek fontosak ilyen szempontból, melyek többnemzetiségű területen levő objektumot neveznek meg, illetve amelyek gazdasági-politikai okok miatt kerülnek az érdeklődés középpontjába. A neveket fel kell tüntetni világtaszokon, térképeken, és ezeknek lehetőleg egyértelműnek kell lenniük. A helyes névalak megállapításához sajátos nyelvi ismeretekre és a szakszerűséget biztosító eljárásokra egyaránt szükség van: a nevek nemzetközi használatában a földrajzi köznevek megfelelő megjelenítésének meghatározó szerepe van.

Az értekezés témaköréből megjelent publikációk

Tanulmányok:

1. Vízrajzi köznevek állományi vizsgálata: *Tanulmányok Ujváry Zoltán 65. születésnapjára*. *Varia Ethnographica et Folkloristica*. szerk.: Szabó László és Keményfi Róbert, Debrecen 1997. 416–445.
2. A földrajzi köznevekről: *Magyar Nyelvjárások* 37 (1999): 331–41.
3. Nemes Magdolna(–Hoffmann István), Mutatvány földrajzi közneveink szótárából: *Magyar Nyelvjárások* 38 (2000): 179–187.
4. A földrajzi nevekről: *Jászkunság* 47 (2001): 57–73.
5. Összetétellel alakult földrajzi köznevek: *Hungarológia és dimenzionális nyelvszemlélet*. Szerk. Hoffmann István–Juhász Dezső–Péntek János. Debrecen–Jyväskylä, 2002. 91–99.
6. Képzéssel alakult földrajzi köznevek: *Köszöntő kötet B. Gergely Piroska tiszteletére*. A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Kiadványai 1. Szerk. Gréczi-Zsoldos Enikő–Kovács Mária. Miskolc, 2002. 139–143.
7. Néhány 'völgy' jelentésű földrajzi köznévi a magyarban: *Magyar Nyelvjárások* 41 (2003): 459–465.
8. Generic elements in Hungarian language: *Proceedings to the 21st International Congress of Onomastic Sciences*. Uppsala, 2002. Megjelenés alatt.

Ismertetések:

9. Vörös Ottó: Vízrajzi köznevek szóföldrajzi és jelentéstani vizsgálata. MNyTK. 211. Budapest 1999. Ismertetés. *Magyar Nyelvjárások* 39 (2001): 351–5.
10. Új magyar tájszótár IV. (N—S) Főszerkesztő: B. Lőrinczy Éva. Készült a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetében. Szerkesztő: Hosszú Ferenc. Írta és a szerkesztésben részt vett: Fiers Márta, Bánki Judit, Gyenese Ilona, Ittész Nóra, Kóródi Bence, Piriti Mária, Vitányi Borbála. Írta továbbá: Lakatos Erika, Ónody-Szabó Márta és T. Somogyi Magda. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2002. (1008 lap). Ismertetés. *Magyar Nyelv* 99 (2003): 496–8.

Konferencia-előadások:

11. Földrajzi köznevek a magyarban: Az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson (Jyväskylä, 2001.) elhangzott előadás.
12. Vízrajzi köznevek szóföldrajzi vizsgálata: Az V. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson (Jyväskylä, 2001.) elhangzott előadás.
13. Generic elements in the Hungarian language: A 21. Nemzetközi Névtani Konferencián [21st International Congress of Onomastic Sciences] (Uppsala, 2002) elhangzott előadás.

